

# UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTAB O'QITUVCHILARI UCHUN

## QO'LLANMA

**Sinf:** 5-sinf

**Dars mavzusi:** "Inson huquq va majburiyatlari"

**Dars davomiyligi:** 45 daqiqa

---

### Dars maqsadi:

1. Inson huquqlari va majburiyatlari tushunchasini tushuntirish.
  2. Bolaning huquqlari va majburiyatlarini o'rgatish.
  3. Huquq va majburiyatlarga rioya qilishning ahamiyatini tushuntirish.
  4. O'zgalar huquqlarini hurmat qilish va ularning shaxsiy burchlariga xatti-harakatlarning ta'siri haqida so'zlashish.
- 

### Kutilayotgan natijalar:

1. O'quvchilar inson huquqlari va majburiyatlari o'rtasidagi munosabatni tushunishadi.
  2. Bolalar o'zlarining huquqlari va majburiyatlariga nisbatan aniq tasavvurga ega bo'lishadi.
  3. O'zgalar huquqlarini hurmat qilish va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarda mas'uliyat hissini o'rganishadi.
  4. Qonunlarga rioya qilishning ahamiyatini tushunishadi.
- 

### Metodlar:

- Rolli o'yinlar: Huquqlar va majburiyatlar bo'yicha o'zgarishlar yoki tahlillar orqali;
  - Blitz so'rov: Tezkor savollar va javoblar;
  - Suhbat: Huquq va majburiyatlar haqidagi fikr almashish;
  - Hikoyalar: Inson huquqlari va majburiyatlariga oid hayotiy misollar.
- 

### Foydalaniladigan materiallar:

- Tasvirlar: "Huquq va majburiyatlar" taqdimotlar yoki amaliy vazifalar bilan tasvirlangan rasmlar.
  - Kartochkalar: "Huquqlar" va "Majburiyatlar" haqidagi aniq savollar yoki ssenariylar.
  - Rasmlar: Jamiyatdagi turli huquq va majburiyatlarga daxldor vaziyatlar.
-

## **Dars qismlari:**

### **1. Darsga kirish (5 daqiqa)**

- O'qituvchi: "Inson huquqlari va majburiyatlari har bir insonning hayotida muhim o'rin tutadi. Bugungi darsda biz qanday qilib o'z huquqlarimizni himoya qila olamiz va boshqalarning huquqlariga qanday rioya qilishimizni o'rganamiz."
  - Suhbat:
    - "Huquqlarimiz nima va ularni kim himoya qiladi?"
    - "Majburiyatlarimiz haqida sizda qanday tushunchalar bor?"
- 

### **2. Mavzuni tushuntirish (10 daqiqa)**

#### **Inson huquqlari:**

- Ta'rif: "Inson huquqlari — bu insonning qonuniy ehtiyojlari va imkoniyatlarini ta'minlaydigan qoidalar."
- Misol: "Har bir kishi o'z fikrini erkin bildirish huquqiga ega."

#### **Inson majburiyatlari:**

- Ta'rif: "Inson majburiyatlari — bu insonning jamiyat va boshqalarga nisbatan amalga oshirishi kerak bo'lgan vazifalari."
- Misol: "Har bir inson boshqalarning huquqlarini buzmaslik majburiyatiga ega."

#### **Bola huquqlari va majburiyatlari:**

- Ta'rif: "On sakkiz yoshgacha bo'lgan shaxslarga tegishli bo'lgan huquqlar. Lekin bolalarning majburiyatlari ham bor. Masalan, maktabda o'qish va o'zaro hurmatni saqlash."
- Misol: "Bolaning huquqi — o'qish, yaxshi ta'lim olish, ijtimoiy himoyaga ega bo'lish. Majburiyati — maktabdagi talab va qoidalarga amal qilish."

#### **Huquq va majburiyatlarga rioya qilishning ahamiyati:**

- Ta'rif: "Huquqlarga rioya qilish insonlarning to'g'ri yashashi va jamiyatda ijobiy natijalarga erishishi uchun muhimdir."
  - Misol: "Agar biz o'z huquqlarimizga rioya qilmasak va boshqalarning huquqlarini hurmat qilmasak, jamiyatda muammolar yuzaga kelishi mumkin."
-

### 3. Hayotiy vaziyatlar (Keys va kazuslar) (10 daqiqa)

#### Keys 1:

- Holat: "Siz va sizga yaqin do'stingiz maktabga borayapsiz. Unga siz shaxsiy sirlaringizni aytganingizda, u sizni masxara qildi. Bu vaziyatda huquq va majburiyatlaringizni qanday nazorat qilasiz?"
  - Savollar:
    1. Bu vaziyatda siz yolg'on xabarlar yoki noto'g'ri ma'lumotlar tarqatmaslik kerakligini qanday tushunasiz?
    2. Bu vaziyatda majburiyatlar va huquqlarni hurmat qilish uchun qanday xulosalarga kelasiz?

#### Keys 2:

- Holat: "Ko'changizda qo'shningiz qo'lidagi yuklarini ko'tarib uyiga olib borishda sizdan yordam so'radi. Biroq onangiz sizni do'konga yuborgan edi. Bunday vaziyatda nima qilish mumkin?"
    - Savollar:
      1. Yordam berish va majburiyatni ehtiyojga muvofiq amalga oshirish qiyinmi?
      2. Qanday qilib o'z huquqlarimizga rioya qilamiz?
- 

### 4. Rolli o'yinlar (10 daqiqa)

#### Rolli o'yin 1:

- Holat: "Guli ismli qizning onasi uning fikrini so'ramasdan raqs to'garagiga yozdirdi. Biroq Guli raqsga borishni yoqtirmaydi. Bu masalada ular xafalashib qolishdi. Bunday holatda ota-onalar farzandlarining fikrini inobatga olishi shartmi?"
  - Rollar: O'quvchilar o'zaro fikr bildiradilar, bir-birining huquqlarini hurmat qilish, yordam berish va tinglash orqali ijobiy xulq-atvorlarni namoyon etishadi.
- 

### 5. Blitz so'rov (5 daqiqa)

- Savollar:
    1. Huquqlarimizni himoya qilish orqali qanday ijobiy natijalarga erishamiz?
    2. Qanday vaziyatda o'z huquqlarimiz yoki boshqalarning huquqlarini hurmat qilishimiz kerak?
- 

### 6. Darsni yakunlash (5 daqiqa)

- O'qituvchi: "Biz bugun inson huquqlari, bola huquqlari va majburiyatlari, huquqlar va majburiyatlarga rioya qilishning ahamiyati haqida o'rgandik. Har birimiz jamiyatda faol ishtirok etishimiz va boshqalarning huquqlariga hurmat qilishimiz zarur."
- Suhbat: "Biz qanday qilib o'z huquqlarimiz va boshqalarning huquqlarini hurmat qilishda davom etamiz? Bu qanday ijobiy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin?"